

накреслити шляхи їх подолання. Всі запропоновані творчі заходи направлені на формування професійної компетентності, яка стимулює учнів на сприйняття емоційних особливостей музичного твору, допомагає співставити його образний стрій відповідно життєвого досвіду слухача; відчутти стиль композитора, приналежність до народної музики, з врахуванням її національних особливостей. Рівні компетентності передбачають розвиток ініціативи, організаторські здібності.

Згідно навчального плану в магістратурі передбачається впровадження спецкурсу «Виконавське мистецтво», програма якого побудована за тематичним принципом, де поряд з питаннями історико-теоретичного досвіду проблем виконавства (наприклад, таких авторів, як Л. Баренбойм «Музична педагогіка та виконавство», Н. Корихалової «Інтерпретація музики», В. Живова «Теорія хорового мистецтва»), розкриваються умови цілісного осягнення мистецьких явищ на основі творчого аспекту). Сам процес роботи будується як діалог різних точок зору, позицій з проблем виконавства, а також як взаємодію педагога з різними суб'єктами комунікації (школярами, колегами, батьками). Важливо поєднання теорії з практикою, яка б орієнтувала студентів на оволодіння різними технологіями, з метою успішного вирішення професійних завдань, які б якісно впливали на самостійну роботу студентів.

Для організації практичних занять важливо включати кожного студента в активну діяльність, що сприяє розкриттю і реалізації його можливостей, орієнтує на співтворчість.

Таким чином в умовах кризи, коли щороку життя стає дедалі складнішим, динамічнішим, знаходження свого місця в ньому вимагають дедалі більше зусиль і компетентностей від кожного з нас.

Література

1. *Выготский Л. С.* Психология искусства. – М., 1987.
2. *Цыпин Г. М.* Музыкально-исполнительское искусство: Теория и практика. – СПб: Алетейя, 2001.
3. *Торопова А. В.* Музыкальная психология и психология музыкального образования. Изд. 2-е, исправленное и дополненное. Учебное пособие 2. Учебно-методический изд. центр «ГРАФ-ПРЕСС», 2008.
4. *Мильштейн Я. И.* К. Игумнов о мастерстве исполнителя // Советская музыка. – М., 1959. – №1.
5. *Асафьев Б. В.* Музыкальная форма как процесс // Асафьев Б. В. Избранные труды. – Т.5. – М., 1957.
6. *Рудницька О.П.* Мистецтво у розвитку особистості: Монографія / За ред., передмова та післямова Н.Г. Ничкало. – Чернівці: Зелена Буковина, 2006.

УДК 378.016.39:37.091.12.011.3-051:78

Горбенко С.С.

СУЧАСНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ НА ОСНОВІ ОСОБИСТІСНОГО ПІДХОДУ

В статті розглядається проблема підготовки майбутнього вчителя музики на основі особистісно орієнтованого навчання. Представлено характеристику сучасної моделі спеціаліста, базові підходи до його формування, напрямки підвищення якості музично-педагогічного навчання та фактори, на яких базується особистісний підхід до навчання та виховання студентів.

Ключові слова: *особистісно орієнтований підхід, інновація, саморегуляція, самоорганізація, креативність, творчий потенціал, діалогічне взаємодія, професійна компетентність.*

В умовах модернізації вищої освіти в Україні, зумовленої становленням її нової філософії, цілком очевидним є протиріччя між двома стратегіями організації навчання - традиційної та інноваційної. Численні спостереження та аналіз практичного досвіду роботи навчальних закладів свідчать про те, що педагогічні традиції переважають інноваційні процеси, що є однією із причин стримування розвитку системи освіти взагалі. До пріоритетних та інноваційних напрямів підготовки вчителя ми відносимо особистісно орієнтований підхід до процесу викладання фахових дисциплін у ВНЗ. Саме він допомагає студентам стати особистостями, що значно важливіше, ніж бути вчителем будь-якого шкільного предмету.

Проблемою інноваційної стратегії сучасної освіти займається цілий ряд науковців: Г.О. Балл, І.Д. Бех, С.У. Гончаренко, І.М. Дичківська, І.А. Зязюн, М.Б. Євтух, Т.Ф. Коляда, В.Г. Кузнецова, Л.М.

Масол, Л.Г. Овчаренко, Л.А.Онищук, В.Ф. Паламарчук, І.П. Підласий, О.М.Пехота, М.І.Романенко, В.В. Федорчук, Л.Б. Хіхловський, Є.М.Шиянов та ін. Разом з тим, недостатня увага приділяється застосуванню сучасних форм роботи, засобам, технологіям, методам викладання у ВНЗ в процесі підготовки майбутнього педагога-музиканта (Н.П.Гуральник, О.В.Михайличенко, О.М.Олексюк, Г.М.Падалка, Т.Й.Рейзенкінд, О.Я.Ростовський, В.Д.Шульгіна)

Метою цієї статті є зосередження уваги та окреслення шляхів і форм роботи з майбутніми вчителями музики в процесі освоєння ними фахових дисциплін на основі особистісно орієнтованого підходу.

Нинішнє тлумачення особистісно орієнтованого навчання будується, перш за все, на визнанні індивідуальності, самобутності, самоцінності кожної людини, її розвитку як індивіда, наділеного своїм неповторним суб'єктивним досвідом [1,2,5]. Реалізація особистісно орієнтованої системи навчання є інноваційним процесом, оскільки вимагає зміни педагогічної парадигми: від навчання як нормативно побудованого процесу, до вчення як індивідуальної діяльності учня, його корекції і педагогічної підтримки.

У відповідності з принципами педагогічної інноватики необхідне проектування і організація особистісно орієнтованого навчання, механізму його введення і освоєння на практиці. Все це можливе тільки за умови підготовки сучасного професійно компетентного педагога. "Компетентність – це здібність, яка необхідна для ефективного виконання конкретних дій і досягнення бажаного результату" [4, с.41]. Вона включає сучасні знання, навички, способи мислення, вміння учителя виконати замовлення суспільства на формування особистості, здатної до творчості, ініціативи саморозвитку, самоосвіти, ціннісного ставлення до навколишнього світу і самого себе. Усе це повною мірою стосується й підготовки вчителя музики. Його фахова обізнаність повинна базуватися на формуванні особистісно орієнтованої спрямованості педагогічної діяльності та потребі у ній.

Сучасна професійна модель учителя музики повинна включати, на наш погляд, наступні характеристики:

- інтелектуальну компетентність, під якою розуміється особливий тип організації знань – структурованість, категоріальність і узагальненість, гнучкість і оперативність у аналізі ситуацій, що забезпечує можливість прийняття ефективних рішень у сфері музичної діяльності;
- інтелектуальну ініціативу – ознака особистості, що являє собою органічну єдність музично-пізнавальних, музично-творчих і музично-виконавських прагнень;
- самореалізацію, яка передбачає аналіз навчально-виховної ситуації, розуміння сучасних завдань і цілей музичної освіти, планування і прогнозування можливих результатів особистої, музично-педагогічної діяльності, самоконтроль і оцінку ефективності професійної роботи на основі саморефлексії;
- саморегуляцію, що означає вміння учителя вільно управляти особистою професійною діяльністю, здатність реагувати на педагогічні інновації, технології, методичні прийоми які можуть бути реалізовані ним у його педагогічному оточенні та середовищі.

Особистісний підхід розглядається нами в межах фахових дисциплін. Основою особистісно орієнтованої музичної освіти слід вважати *навчальну ситуацію*. Її конструювання передбачає використання таких базових підходів:

- розвиток творчої індивідуальності майбутнього педагога;
- створення позитивної мотивації і особистої установки студента на розуміння та оволодіння системою знань і вмінь з гуманізації музично-виховного процесу в загальноосвітньому навчальному закладі;
- провідними принципами навчання учасників педагогічного процесу мають стати гуманізація, природовідповідність, індивідуалізація, творчість та диференціація;
- відношення до індивідуальних особливостей студентів і умов їх фахової підготовки базується на гнучкості, варіативності, відкритості змісту і організаційних форм навчання, вільному виборі ними викладачів з індивідуальних дисциплін, навчального музичного матеріалу, спецкурсів та спецсеминарів;
- оволодіння студентом навичками діалогової форми спілкування з учнями в процесі усіх видів їх музичної діяльності.

Важливою проблемою особистісно орієнтованої музичної освіти є професійний розвиток майбутнього педагога, який буде спроможним реалізовувати особистісно зорієнтовану музично-виховну та навчальну діяльність. Підготовка такого вчителя повинна здійснюватися, на наш погляд, за наступними принциповими положеннями:

- визнання пріоритету індивідуальності, самоцінності студента, який є суб'єктом професійної музично-педагогічної підготовки;
- зміст освіти майбутнього вчителя музики передбачає рівень розвитку сучасних інноваційних технологій музичного навчання і виховання;
- нинішня музично-педагогічна освіта повинна мати випереджувальний характер, що забезпечується рівнем компетентності та розвитком екстра функціональних якостей майбутнього вчителя;
- особистісно орієнтована підхід у музично-педагогічній освіті передбачає максимальне збереження індивідуальних особливостей, здібностей та досвіду студентів, їх потреб у самоорганізації самовизначенні та саморозвитку.

Пріоритетом у професійній підготовці сучасного вчителя є створення умов для включення до його особистісних структур свідомості – критичності, мотивованості, смислотворчості, рефлексії та ін. Завдяки цим факторам починається процес педагогічної творчості, визначення ціннісних педагогічних пріоритетів, свого місця у діалогових взаємовідносинах з дітьми, особистісних якостей учнів і т.ін. Головною цінністю стає здатність до самоорганізації, самопізнання учнів, розвиток якої забезпечує педагог.

Теорія та практика підготовки вчителя музики до особистісно зорієнтованого навчання і виховання дитини передбачає стратегічні напрями підвищення якості вищої музичної освіти, до яких відносяться:

- методологічне забезпечення музичної освіти сучасними концепціями виховання, навчання й розвитку всіх суб'єктів освітньо-виховного процесу;
- посилення особистісної орієнтації, диференціації та індивідуалізації музичної освіти у вищій школі за умови забезпечення державних освітніх стандартів;
- активне використання сучасних інформаційних та особистісно зорієнтованих технологій музичного навчання і виховання;
- здатність до забезпечення музичного розвитку особистості дитини, її музично-пізнавальних здібностей, нахилів і потреб;

На наш погляд, особистісно орієнтований підхід до музичного навчання і виховання студентів базується на кількох основних *факторах*.

1. В ході викладання фахових дисциплін викладач ставить на передній план особистість студента як центральну постать художньо-педагогічного процесу, а не будь-що інше (традиції музичної культури, музичний твір, сім'ю, здібності, умови і т. ін.). При цьому педагог повинен володіти діалоговим стилем спілкування з майбутнім фахівцем, виховуючи в нього рівноправні суб'єктні стосунки. Тобто, студент у стінах університету зобов'язаних навчитися: а) бачити людські риси і музичні здібності учня, зародки його естетичної позиції; б) включати життєвий досвід вихованця в його відношення із навколишнім світом та у процес сприйняття музичних творів; в) зосереджувати на учневі всю свою увагу, музичні знання, зусилля і навички; г) тримати у своєму полі зору весь діалог, щодо прослуханого чи виконаного твору, мати свою чітку думку, поважати погляди учнів-опонентів

2. Педагогічний розвиток учителя здійснюється в реалізації способів особистісного спілкування, що постійно змінюються. Вони базуються на визнанні педагогом особистості учня відчутті того ж стану чи становища в якому знаходиться учень. Тут учитель повинен уміти враховувати, що істинне музичне навчання і виховання – цілісний процес, де недоліки у особистісному розвитку важать більше, ніж технологічні досягнення в освоєнні тих чи інших умінь і навичок.

3. Зміст освіти у сфері музичного мистецтва є не освоєння певної інформації, а виховання особистісного способу відношення як до твору, так і до навколишнього світу, до інших людей, до самого себе. При цьому слід враховувати технології самого педагогічного процесу. Особистісний спосіб відношення учня до музичного твору педагогом не передається і наочно не показується. Педагог створює для цього відповідні сприятливі умови.

Людська унікальність пов'язана з проблемою творчості. Креативний студент педагогічного університету стає творчим учителем з якісно новим баченням, умінням реалізовувати особистісно орієнтований підхід у музичному навчанні і вихованні готовністю відмови від традиційних виховних схем і стереотипів. Дослідження психологів і педагогів показують, що для успішності розв'язання даної проблеми треба якомога раніше починати формування творчих здібностей учнів. А творчу особистість може виховати тільки творчий, самобутній педагог. Механізми розвитку творчої індивідуальності педагога-музиканта нами бачаться у кількох площинах:

- до діяльності студентів та їхнього ставлення до навчання пред'являються вимоги, що відповідають рівню якісного музичного виховання сучасного учня. Вони зростають у міру адаптації до них студентів, але щоразу рівень вимог відповідає зоні найближчого музично-естетичного розвитку особистості;

- ознайомлення студентів з технологічними системами, стилем діяльності провідних учителів музики, накопичення сучасних методичних розробок, діагностичних методик, посібників, інноваційних навчальних матеріалів тощо. На тлі цього, кожному студентові повинна бути надана можливість вибору тих засобів навчання і виховання, методів і форм роботи, які відповідають його індивідуальним музичним здібностям та особливостям. Такий підхід дає змогу студентам постійно вчитися компенсувати свої слабкі сторони завдяки сильним музично-творчим якостям.

- стимулювання й активізація творчого потенціалу, своєчасна допомога, корекція дій студента під час реалізації наміченої для нього індивідуальної виконавської програми з тим, щоб забезпечити успіх його діяльності і якісно сформувати основні фахові вміння і навички.

- цілеспрямоване залучення студентів до спілкування, спільної роботи з творчими педагогами, поширення цікавого досвіду професійної діяльності. В результаті відбувається "творче зарядження", з'являється бажання творити самому.

- особлива увага в підготовці спеціалістів приділяється такій організації навчання, яка постійно змушувала б студентів щось творити, вигадувати, фантазувати, пропонувати, виявляти ініціативу і т.ін.

- збільшення часу на самостійну роботу майбутніх учителів яка дає можливість включення до змісту навчальних предметів, певних завдань для самостійного опрацювання двох типів: на розвиток музично-творчих здібностей студентів; на формування готовності мійбутніх учителів до розвитку творчих здібностей учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

Таким чином, процес фахової підготовки майбутнього вчителя музики на основі особистісно орієнтованого підходу вимагає формування у нього гуманістичної орієнтації. Це повинен бути вчитель, який здатний використовувати у своїй діяльності музично-педагогічні інновації, брати на себе відповідальність за естетичне становлення і розвиток особистості дитини, спрямовувати свою діяльність на організацію ситуацій успіху, створення атмосфери суб'єкт-суб'єктних стосунків у педагогічному процесі та поваги до кожного учня як особистості.

Література

1. **Глазкова І.Я.** Гуманістична спрямованість підготовки майбутнього вчителя / І.Я.Глазкова // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки. Збірник наук. праць. Вип. 30. – К. – Запоріжжя, 2004.
2. **Гуменникова Т.Р.** Студент у силовому полі особистісно орієнтованої педагогіки / Т.Р.Гуменникова // Науковий часопис НПУ ім. М. Драгоманова. Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики. Вип. 1. – К., 2004
3. **Масол Л.М.** Виховний потенціал мистецтва – джерело освітніх інновацій / Л.М.Масол // Мистецтво та освіта. – 2001. – № 1.
4. **Михаськова М.** особливості формування фахової компетентності майбутнього вчителя музики / М.Михаськова // 85 років освітнього шляху. Сторінки історії Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. 5-6 жовтня 2006 р. – Хмельницький, 20
5. **Чувасова Н.** Діалог як засіб реалізації особистісно орієнтованого навчання / Н.Чувасова // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету ім. В. Винниченка. Вип. 60. Серія: Педагогічні науки. Ч.1. – Кіровоград, 2006.

УДК 784: 7.071.4: 371.134:374.7

Маруфенко О.В.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ВОКАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ В СИСТЕМІ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

Стаття посвячена проблемам формирования вокально-педагогического мастерства учителя музыки. Автор рассматривает взаимосвязь вокально-теоретических знаний и практических